

Suomen kansan murremonumentti.

Suomen kansan murrekirja. Itämurteet. Julkaisseet Kotikielen Seura ja Sanakirjasäätiö. Werner Söderström Oy. Porvoo—Helsinki 1945. 392 s.

Kotikielen Seuran ja Suomalaisen Tiedeakatemian Keräilytoimiston talvisodan kynnyksellä toimeenpaneman murrenäytteiden kirjoituskilpailun varsin antoisien tulosten ensimmäinen valikoima, läntisiä murteita edustava kokoelma, saatiin julkisuuteen kohtapuoliin sodan päätyttyä 1940. Uusi sota keskeytti tämän työn jatkamisen, niinkuin monen muunkin kulttuurityön, joten vasta nyt, viiden vuoden kuluttua, on voitu lähettää julkisuuteen murrenäytteiden toinen osa, itämurteita edustava runsas valikoima. Mutta niinpä meillä tämän teoksen ilmestyttyä onkin komea murremonumentti, joka voi palvella sekä tieteellisiä tarkoituksia että tyydyttää kipeästi kaivatun murrelukemiston tarpeen. Sen merkitys on sitäkin suurempi, kun tallentamistyö itämurteiden osalta tapahtui aivan kahdennellatoista hetkellä, sotien aiheuttamat väestönsiirrot kun tuottavat korvaamattomia tappioita myös itäisille kansanmurteillemme, jotka luonnollisilta elinalueiltaan vieraaseen ympäristöön hajoitettuina nopeasti kuluvat ja sulavat vallitsevaan ympäristön puhetapaan.

Teoksen toimittamistyön ovat suorittaneet pääasiassa samat pätevät asiantuntijat, jotka vastasivat myös länsimurteiden valikoimasta, nimitäin prof. MARTTI RAPOLA ja triit LAURI HAKULINEN ja VEIKKO RUOPPILA, sekä lisäksi tri R. E. NIRVI ja maist. ARVO T. INKILÄ -vainaja. Rajakarjalaisten tekstien toimitustyön on näiden murteiden erikoistuntijana suorittanut maist. EINO LESKINEN. Rajakarjalaismurteiden näytteet ovat oman erikoisluonteensa vuoksi saaneet tarkemman ja tasoitellumman transskriptioasun kuin muut kielennäytteet, jotka — niinkuin edellisessäkin osassa — on julkaistu jotenkin muuntelematta lähettäjiin kirjoittamassa muodossa. Tällaisina ne noudattelevat yleiskielen merkintälinjoja. Foneettiseen kirjoitustapaan perehtymättömän lukijan kannalta tämä onkin ainoa mahdollinen tapa, vaikka murteen hienoudet tällöin jäävät ilmaisematta ja karkea merkintä saattaa johtaa joskus väärinkäsityksiinkin. Tuskinpa länsisuomalainen maallikkolukija osannee tavoittaa esim. liudentuneen geminaatan oikean äännearvon sellaisista merkinnöistä kuin *kotjii*, *vesjsii*, *kyljliin*, *tosjsiijae* jne. Mutta tämä asiahan ei ole ollut kaikelle kansalle tarkoitettussa murrelukemistossa autettavissa.

Itämurteita, jotka käsittävät läntisimpinä Kainuun, Keski-Suomen ja Itä-Hämeen murreryhmät, edustaa tässä kokoelmassa lähes kaksisataaviisikymmentä murrenäytettä yli sadasta pitäjästä koottuna. Lähettäjäet ovat eri-ikäisiä ja mitä moninaisimpien ammattien edustajia, valtaosaltaan kuitenkin koulunkäymättömiä kansanihmisiä. Aiheet ovat samantapaisia kuin länsimurteiden kokoelmassakin, omaelämäkerrallisia kuvauksia, muistoja erikoislaatuisista tapauksista ja henkilöistä, muistelmia sellaisen teknillisen kulttuurin edustajien kuin polkupyörien, autojen, separaattorien ja puimakoneiden tulosta paikkakunnalle, kansan tapojen ja työmuotojen kuvauksia jne. Tällaisena kokoelma tarjoaa paitsi eri murteiden

näytteitä huomattavan määrän arvokasta kansantietoutta ja perimätietoja, ja ennen kaikkea se taritsee lukijalleen aitoa, väärentämätöntä kansanelämää, kuvauksia, joista puhuu joskus aivan liikuttavan rehti ja läheinen elämäntuntu. Ja erityisesti joissakin omakohtaisissa pikku muistelmissa kimaltaa kauniina etäälle taakse jääneiden lapsuusvuosien muistojen kulta. Kieli suoraan alkulähteestä otettuine kuvineen on niinkuin kansanomainen puhe usein ilmeikästä ja tuoretta, ja sitä höystää sopivasti huumorikin. Tosin odottaisi varsinkin leikillisinä pidettyjen savolaisten kielenkäyttöä edustavissa murrenäytteissä tapaavansa huumoria viljemminkin, kuin tämä teos tarjoaa. Tutustuttuaan molempiin murrenäytekokoelmiin tekee sen yllättävältä tuntuvan havainnon, että jäyhinä pidetyt länsisuomalaiset näistä näytteistä päätellen ovat sittenkin vilkkaita itäisiä heimolaisiaan huumorillisempia. Myös puhtaasti kirjallisessa mielessä länsimurteiden kokoelma on todettava edustavammaksi, vaikka tyyllisesti hyviä palasia ei puutu itämurteidenkaan kokoelmasta.

Tätä toistakin Suomen kansan murrekirjan osaa somistavat kauniit kansanaiheet kokosivun valokuvat, jotka miltei kaikki ovat maist. Eino Mäkisen hienoa kameraaalista.

Ilmari Kohtamäki.